

ICONES STIRPIUM

Konrad Gessner

500

Tartu Ülikooli
Raamatukogu

kalender

2016

Conia Indica
pinnulae hinc Amygdala vel nigrae vel rubrae. Adipha
Q. ceras. P. munda in hinc: itaq. mon. ceras.
Culicis (con. Senti) q. h. m. et p. h. m.
P. h. m. et L. h. m. P. h. m. et L. h. m.
que veniunt Allionandi ad v. m. m.

Tartu Ülikooli Raamatukogu 2016. aasta kalender-album esitleb 16. sajandi taimejoonistusi, mis pärinevad Zürichi universaalõpetlase Konrad Gessneri (1516–1565) algatatud taimejoonistuste kogust.

Konrad Gessneri teaduslik pärand on senini lõpuni ammutamata varamu, väärtustamaks seda renessansiaja universaalõpetlast kui teoloogi ja filoloog-leksikograafi, zooloogi, botaanikut ja mineraloogi, arsti ja farmatseuti, bibliograafi, kirjandusajaloolast ja kolleksionääri, samuti ka kui tundlikku ja delikaatset kunstnikku.

1550. aastatel keskendus Konrad Gessner oma loodusteaduslikes uurimustes eelkõige loomariigi tundmaõppimisele. 1551–1558 nägid trükivalgust Konrad Gessneri *Historia animaliumi* neli esimest raamatut, postuumselt veel kaks. Imetajate, lindude, kalade, kahepaiksete, roomajate ja putukate kohta kogutud entsüklopeediline andmestik sisaldas täpseid kirjeldusi ning kujutisi temalt endalt ja paljudelt sõpradelt-abilistelt. 1560. aastate algusest oli Gessneri tegevuse keskpunktis suur taimeajalugu *Historia plantarum* (*Historia stirpium*). Gessner uuris ja joonistas taimeliikide erinevaid isendeid ja taimede osi erinevates arengufaasides, seemnetest viljumiseni, millega eristus teistest uusaja botaanikutest. Ta õppis tundma taimede juuri ja mugulaid, varre ehitust, lehti ja lehtede kinnitust varrele, õiepungi, õisi, vilju jm. Vaatlusteks kogus Gessner taimi aasadel ja põldudel, aedades ja metsades, mägedes ja soodes, vees ja rannaaladel. Ta kasvas taimi ka ise, rajades taimede jälgimiseks ja täpseks joonistamiseks elu jooksul kolm aeda. Taimi, mida ta oma silmaga näha ei saanud, hankis ta kuivatatuna või tellis neist võimalikult häid kujutisi oma sõpradelt-abilistelt.

Survoodil andis Konrad Gessner oma kogu (1500–1600 joonistust, neist 150–200 Gessneri enda kunstnikutöö) ja publitseerimiseks juba valminud puulõikeklotsid oma õpilasele ja abilisele Kaspar Wolfile, kuid *Historia plantarumi* väljaandmine ei osutunud viimasele jõukohaseks. Gessneri kogutud taimejoonistusi avaldas oma raamatutes sajandi lõpükümnenditel kogu uus omanik Joachim Camerarius noorem. Kasimir Christoph Schmideli publikatsioon *Conradi Gesneri Opera botanica* nägi trükivalgust alles 18. sajandi keskel.

Pärast mitmeid omanikuvahetusi jõudsid kaks Gessneri joonistustekogu põhikõider 18. sajandil Erlangeni ülikooli raamatukogusse. Tartu ülikooli raamatukogu ostis 1804. aastal Saksamaalt Hofist Johann Georg Schneiderilt kolm köidet ajaloolisi taimejoonistusi. Neist üks pärineb tervikuna Gessneri ajast, teised kaks sisaldavad ülekaalus 16. sajandi viimastel kümnenditel tehtud pilte. TÜ raamatukogu manuskriptide kogusse arvele võetud köidete olemasolu ning nende sisu on jäänud uurijate tähelepanu alt välja.

Mscr 55 *Icones stirpium Johanni Kentmanni, quas Conrado Gesnero communicavit, ad eius exemplar depicta* sisaldab 146 keskmise suurusega lehte umbes 1554.–1555. a valminud koopiatega Gessneri sõbra ja kaastöölise Johannes Kentmanni poolt Itaalias tehtud taimejoonistustest. Hiljem on Gessner paljusid pilte oma uurimustega täiendanud ja teinud 40 joonistuse tagaküljele uusi. Köite kolmanda lehe pöördele on Gessner kirjutanud 44 sõbra nimed, kes aitasid kaasa *Historia plantarumi* materjali kogumisel.

Mscr 56 *Collectio Plantarum delineatorum et pictorum a Conrado Gesnero, Camerario, Jungermanno etc* sisaldab 75 erinevas formaadis joonistust, peamiselt taimedest, aga on ka mõned lehed puuviljade, seente, kalade, lindude, madude ja ämblike kujutistega. Gessnerilt või Gessneri ajast on selles köites tuntavad vaid vähesed tööd. Kasimir Christoph Schmideli andmetel on siin peamiselt Joachim Camerarius noorema ja Joachim Jungermanni joonistused 16. sajandi viimastest kümnenditest, kuid nende autorsust on raske kindlaks teha.

Mscr 57 *Collectio Plantarum nonnullorumque animalium delineatorum et pictorum a Conrado Gesnero, Kentmannio et aliis* sisaldab 81 suureformaadilist joonistuslehte. Neist vähemalt 18 taimejoonistust pärinevad Gessnerilt, suurem osa on Joachim Camerarius noorema ja Joachim Jungermanni joonistused 16. sajandi viimastest kümnenditest. Üksikud hiljem lisatud lehed on dateeritavad 1676. aastani.

Tartu University Library's calendar album for 2016 introduces 16th-century plant drawings from the collection of plant drawings initiated by the Zürich universal scholar Konrad Gessner (1516–1565).

Konrad Gessner's scientific legacy is a treasure house that has not been exhausted to this day. This universal scholar of the Renaissance and the Reformation periods is still appreciated as a theologian, philologist, lexicographer, zoologist, botanist, mineralogist, physician, pharmacist, bibliographer, historian of literature, and collector, as well as a sensitive and delicate artist.

In his study of animate nature, which began in his early youth, Konrad Gessner in the 1550s primarily focused on the animal kingdom. The years 1551–1558 saw the publication of the first four books of his *Historia animalium*. The encyclopedic data gathered on mammals, birds, fish, amphibians, reptiles, and insects contained precise descriptions and images by Konrad Gessner himself as well as by many of his helpful friends. From the early 1560s, Gessner's thoughts and activities were focused on his large plant history entitled *Historia plantarum* (*Historia stirpium*). Gessner examined and drew different specimens of plant species and parts of plants in their different stages of development, from seeds to fructification, which distinguished him from other botanists of the modern period. He explored the roots and bulbs of plants, the structure of plant stems, the leaves and how they are attached to the stem, the flower buds, the flowers, the fruits, etc. For his observations, Gessner gathered plants from the meadows and fields, from the gardens and woods, from the mountains and marshes, and from the water and shores. He continually obtained new seeds, bulbs, and roots, and he grew plants himself. To observe plants and to draw these precisely, he established three gardens during his lifetime. The plants he could not see with his own eyes he obtained in dried form or ordered as good images of these as possible from his helpful friends.

On his deathbed, Konrad Gessner gave his collection of plant drawings (1,500 to 1,600 drawings, 150 to 200 of these created by Gessner himself) and his woodcut blocks ready for publication to his student and assistant Kaspar Wolf. The publication of *Historia plantarum* proved to be beyond Wolf's ability, however. As the new owner, Joachim Camerarius the Younger published plant drawings from Gessner's collection in his books in the last decades of the 16th century. Kasimir Christoph Schmidel's publication *Conradi Gesneri opera botanica* appeared as late as the 18th century.

After changing owners several times, the two main volumes of Gessner's collection of plant drawings reached Erlangen University Library in the 18th century. In 1804, Tartu University Library bought three volumes of drawings from Johann Georg Schneider in Hof, Germany. The existence and content of these volumes, which were added to the Library's manuscript collection, remained without attention from researchers.

Icones stirpium Johanni Kentmanni, quas Conrado Gesnero communicavit, ad eius exemplar depicta (**Mscr 55**) contains 146 medium-sized leaves with drawings created mostly in 1554 and 1555 after the plant drawings made by Gessner's friend and co-worker Johannes Kentmann (1518–1574) in Padua. Later, Gessner supplemented most of the drawings with his own findings and drew new images of plants on the verso of 40 drawings. On the verso of the volume's third leaf, Gessner has written the names of the 44 friends who helped him in collecting materials for *Historia plantarum*.

Collectio Plantarum delineatorum et pictorum a Conrado Gesnero, Camerario, Jungermanno etc (**Mscr 56**) contains 75 drawings of various sizes mostly depicting plants, but there are some leaves with images of fruits, mushrooms, fish, birds, snakes, and spiders as well. Only very few drawings in this volume were made by Gessner or date from his time. According to Kasimir Christoph Schmidel's findings, this volume mostly includes drawings by Joachim Camerarius the Younger and Joachim Jungermann from the last decades of the 16th century.

Collectio Plantarum nonnullorumque animalium delineatorum et pictorum a Conrado Gesnero, Kentmannio et aliis (**Mscr 57**) contains 81 large-sized leaves of drawings. Of these, at least 18 plant drawings were created by Gessner or originate from his collection; the leaves added by later owners can be dated up to the year 1676.

ICONES STIRPIUM

Konrad Gessner
500

Punane kadakas (*Juniperus oxycedrus* L.). Tundmatu kunstnik J. Kentmanni järgi. K. Gessneri detaililisandused.
Prickly juniper. By an unknown artist after J. Kentmann, with details added by K. Gessner.

2016

JAANUAR / January

Nädal Week	Esmaspäev Monday	Teisipäev Tuesday	Kolmapäev Wednesday	Neljapäev Thursday	Reede Friday	Laupäev Saturday	Pühapäev Sunday
1					I Uusaasta	2	3 Vabadussõjas võidelnute mälestuspäev
2	4	5	6 Kolmekuningapäev	7	8	9	10
3	11	12	13 Nuudipäev e. kanutipäev	14 Taliharjapäev	15	16 Tõnisepäev	17
4	18	19	20	21	22	23	24
5	25 Tatjanapäev	26	27 Holokausti mälestuspäev	28	29	30	31

4. jaanuar – Tartu Ülikooli rektori uusaastavastuvõtt ülikooli töötajatele
4 January – Tartu University rector's New Year's reception for university employees

23. jaanuar – Tartu ülikooli raamatukogu kauaaegse direktori Friedrich Puksoo (1890–1969) 126. sünniaastapäev
23 January – 126th birthday of Friedrich Puksoo (1890–1969), the long-time director of Tartu University Library

Detsember / December								Veebruar / February							
Ndl	E	T	K	N	R	L	P	Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
49		1	2	3	4	5	6	5	1	2	3	4	5	6	7
50	7	8	9	10	11	12	13	6	8	9	10	11	12	13	14
51	14	15	16	17	18	19	20	7	15	16	17	18	19	20	21
52	21	22	23	24	25	26	27	8	22	23	24	25	26	27	28
1	28	29	30	31				9	29						

Punane kadakas (*Juniperus oxycedrus* L.). Tundmatu kunstnik J. Kentmanni järgi, K. Gessneri detaililisan-dused. U 1555–1565. Mscr 55, f 41v

Nõeljate lehtede ja punaste marikäbidega igihaljas okaspuu pärineb Vahemeremaadest, kasvades kivistel pindadel makjates, valgus-rikastes metsades ja kuivadel mäenõlvadel.

Taimejoonistuste köide Mscr 55 sisaldab 149 lehte saksa arsti ja botaaniku Johannes Kentmanni (1518–1576) Itaalia-reisil tehtud taimejoonistuste koopiaid. Konrad Gessner sai need oma kogusse u 1555. aastal, tööd teostanud joonistaja on teadmata. Kentmanni originaalile *Codex Kentmanuses* (asub Hertsoginna Anna Amalia raamatukogus Weimaris) viitab märge 1.89 lehe ülaosas. Joonistuste juurde tegi Gessner uurimistöö käigus tava-päraselt märkmeid ja lisas samasse täpseid detailijoonistusi taime iseloomulikest osadest.

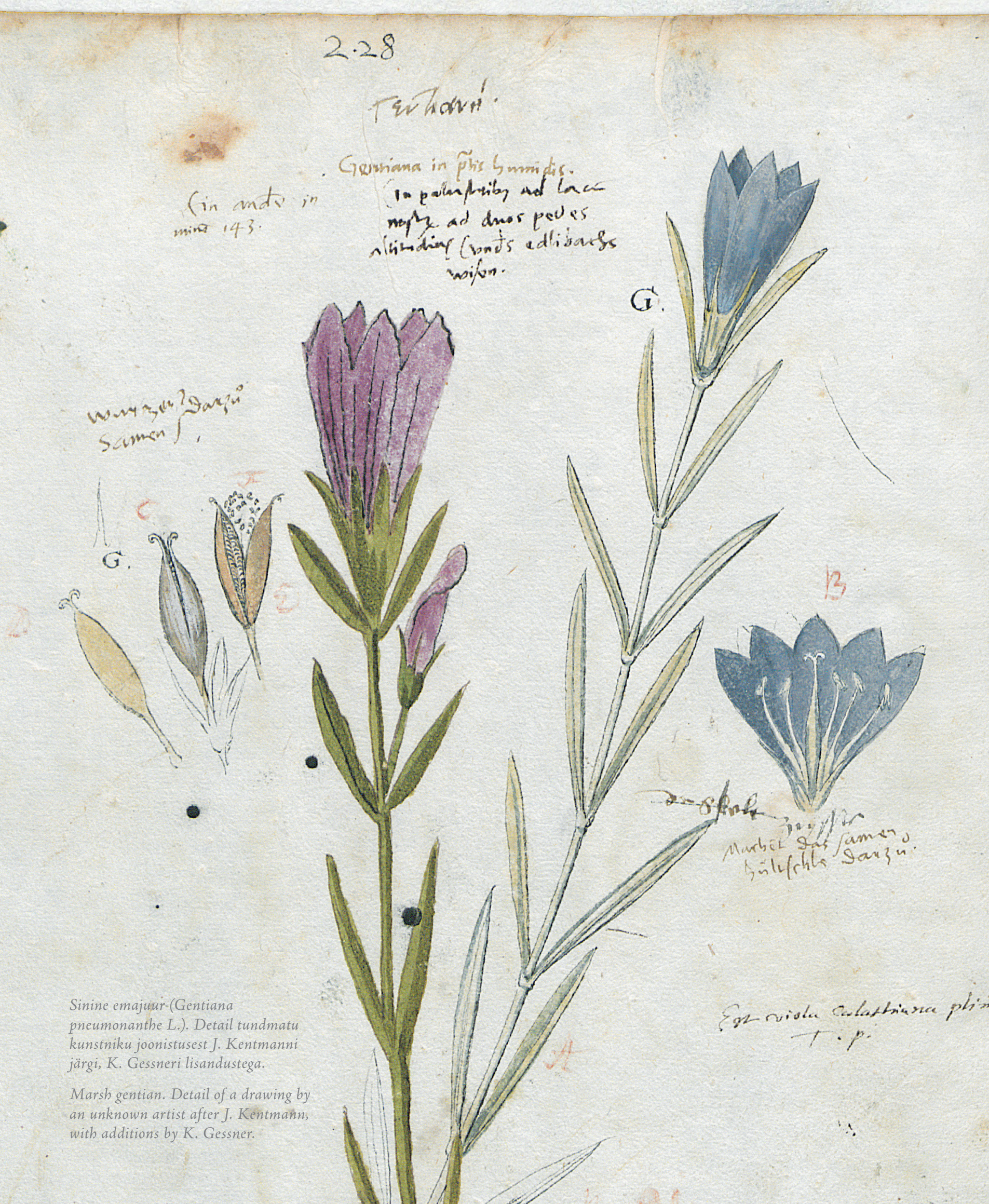
Punase kadaka pildi juurde alla vasakule on ta joonistanud mitu vaadet teise kadakaliigi, süüria kadaka (*Juniperus drupacea* Labill.) puitunud käbist.

Prickly juniper (*Juniperus oxycedrus* L.). By an unknown artist after J. Kentmann, with details added by K. Gessner. C. 1555–1565. Mscr 55, f 41v

This evergreen conifer with needle-shaped leaves and red bacciform strobili originates from Mediterranean countries. It grows on stony surfaces in maquis, well-lighted forests, and dry mountain slopes.

The volume of plant drawings with the call number Mscr 55 contains 149 leaves of copies made after the plant drawings created by the German phy-sician and botanist Johannes Kentmann (1518–1576) during his trip to Italy. Konrad Gessner obtained these for his collection in about 1555; the draughtsman is not known. Kentmann's original, *Codex Kentmanus* (in the Duchess Anna Amalia Library in Weimar), is referred to by a note in the upper part of leaf 89. In the course of his research, Gessner customarily took notes near the drawings and added precise and detailed drawings of characteristic parts of the plants.

Under the image of the prickly juniper, on the left, he has drawn several images of the lignified strobilus of another juniper species, the Syrian juniper (*Juniperus drupacea* Labill.)

2016

VEEBRUAR / February

Nädal Week	Esmaspäev Monday	Teisipäev Tuesday	Kolmapäev Wednesday	Neljapäev Thursday	Reede Friday	Laupäev Saturday	Pühapäev Sunday
5	1	2	3	4	5	6	7
		Tartu rahulepingu aastapäev; küünlapäev					
6	8	9	10	11	12	13	14
		Luuvalupäev; vastlapäev					Valentinipäev
7	15	16	17	18	19	20	21
		Leedu iseseisvuspäev					
8	22	23	24	25	26	27	28
	Talvine peetripäev		Iseseisvuspäev; talvine madisepäev				
9	29						

23. veebruar – Eesti Vabariigi 98. aastapäeva kontsertaktus Tartu Ülikooli aulas
23 February – public ceremony with concert to celebrate the 98th anniversary of the Republic of Estonia in the assembly hall of the University of Tartu

Jaanuvar / January

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
53					1	2	3
1	4	5	6	7	8	9	10
2	11	12	13	14	15	16	17
3	18	19	20	21	22	23	24
4	25	26	27	28	29	30	31

Märts / March

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
9		1	2	3	4	5	6
10	7	8	9	10	11	12	13
11	14	15	16	17	18	19	20
12	21	22	23	24	25	26	27
13	28	29	30	31			

Gentiana pneumonanthe L.:
Conradi Gesneri [...] opera botanica [...]. Pars 2. Nürnberg, 1771, Tab.
XXVII:91 (A. L. Wirsing, koloreeritud vaselõige K. Gessneri järgi /
coloured engraving after K. Gessner)

Sinine emajuur (*Gentiana pneumonanthe* L.). Detail
tundmatu kunstniku joonistusest J. Kentmanni järgi,
K. Gessneri lisandused. U 1555–1565. Mscr 55, f 146v

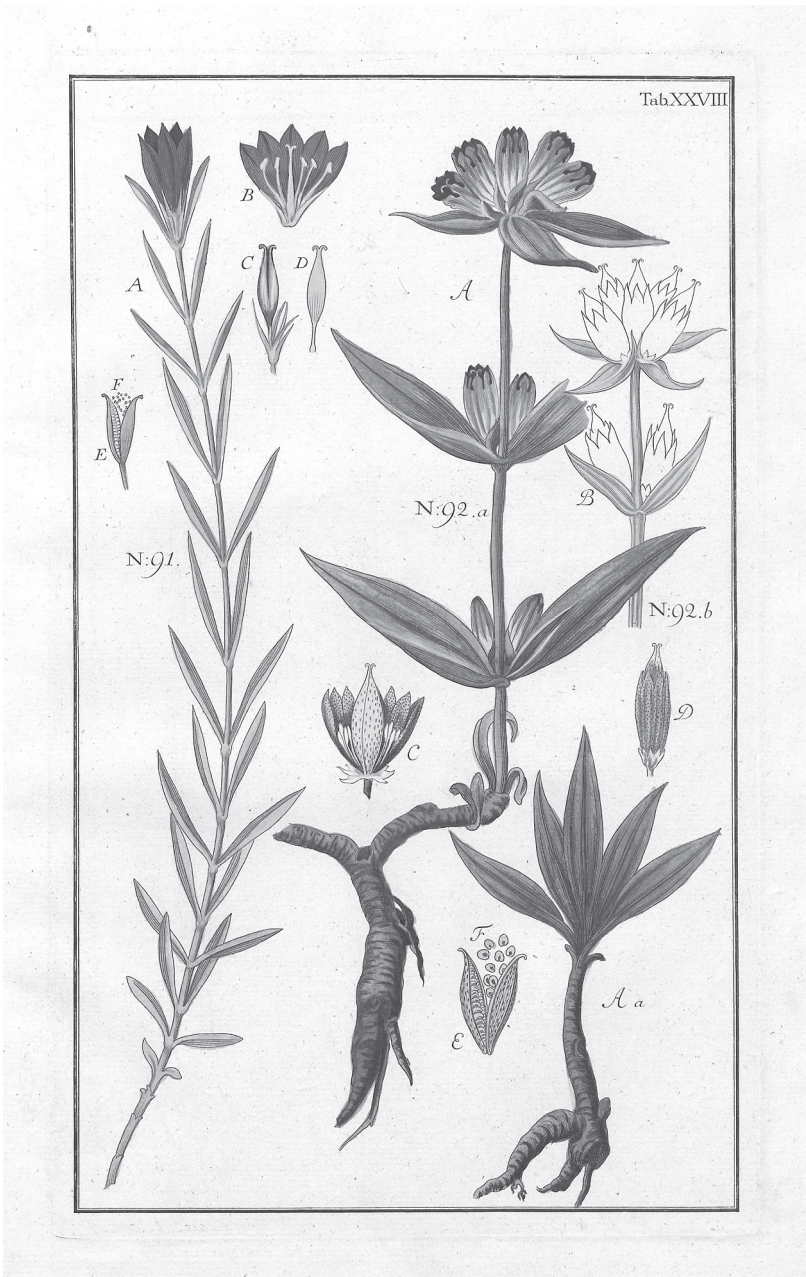
Suurte tumesiniste õitega taim on levinud peaaegu kogu Euroopas,
kasvades parasvöötme nõmmedel ja niisketel aasadel.

Olles taime oma silmaga näinud või koguni jälginud selle kasvamist
oma aias, joonistas Konrad Gessner mujalt saadud joonistuse täius-
likkuse huvides sageli uuesti. Botaanikust uurijana huvitasid teda kõik
taime osad: juurestik, varred, lehed, õied, viljad, seemned jm. Uue
joonistuse lisas ta delikaatselt algse kujutise taha, detailijoonistused
– siin õie läbilõige, seemnekupar ja seemned – tegi ta enamasti suu-
rendatult lehe servadele.

Marsh gentian (*Gentiana pneumonanthe* L.). Detail of a
drawing by an unknown artist after J. Kentmann, with
additions by K. Gessner. C. 1555–1565. Mscr 55, f 146v

The plant with large dark blue flowers is spread almost all over Europe,
growing in the heaths and moist meadows of the temperate zone.

Having seen a plant with his own eyes or even having observed its growth
in his own garden, Konrad Gessner often redrew the drawings obtained
from others to achieve perfection. As a botanical researcher, he was inter-
ested in all parts of the plant: roots, stems, leaves, flowers, fruits, seeds,
etc. He delicately added the new drawing to the back side of the original,
whereas the details – here the cross section of the flower, the seed cap-
sule, and the seeds – he usually drew enlarged in the margins of the leaf.

Harilik lohevõhk (*Dracunculus vulgaris* Schott). J. Jungermann(?)
G. Oelingeri järgi.
Dragon arum. J. Jungermann(?)
after G. Oelinger.

Dracunculus polyphyllus et
Dracunculus major Linn. vel *Serpentaria colubina* Linn.

2016

MÄRTS / March

Nädal Week	Esmaspäev Monday	Teisipäev Tuesday	Kolmapäev Wednesday	Neljapäev Thursday	Reede Friday	Laupäev Saturday	Pühapäev Sunday
9		I	2	3	4	5	6
10	7	8 Rahvusvaheline naistepäev	9	10	11	12	13
11	14 Emakeelepäev	15	16	17 Käädripäev	18	19	20 Palmipuudepäev; kevadine pööripäev
12	21 Pendipäev	22	23	24	25 Paastumaarjapäev; suur reede	26	27 Esimene ülestõusmispüha; üleminek suveajale
13	28 Teine ülestõusmispüha	29	30	31			

Veebruar / February

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
5	I	2	3	4	5	6	7
6	8	9	10	11	12	13	14
7	15	16	17	18	19	20	21
8	22	23	24	25	26	27	28
9	29						

April / April

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
13					I	2	3
14	4	5	6	7	8	9	10
15	11	12	13	14	15	16	17
16	18	19	20	21	22	23	24
17	25	26	27	28	29	30	

Harilik lohevõhk (*Dracunculus vulgaris* Schott).
J. Jungermann(?) G. Oelingeri järgi. U 1586. Mscr 57, f 19

Kreekast ja Anatooliast pärinev päikest ja toitaineterikkaid muldasid armastav õistaim. Atraktiivse välimusega, kuid ebameeldiva lõhnaga püsikut kasvatatakse tänapäeval ilutaimena nii Euroopas kui Ameerikas.

Oma 1520. aastal rajatud aias kasvatas Nürnbergi apteeker Georg Oelinger (1487–1557) ravimtaimede kõrval juba ka mitmesuguseid haruldasi eksootilisi taimi. Joonistades taimi peamiselt natuurist, valmis tal 1553. aastal koostöös noore arsti Samuel Quickelbergiga (1529–1568) 647-leheline kogumik *Magnarum Medicinae partium herbariae et zoographiae imagines* (tänapäeval Erlangen-Nürnbergi ülikooli raamatukogus), milles olid taimi enamasti loomulikus suuruses kujutavad akvarellid. Heal tasemel koopia (viide Oelingeri originaalile lehel 87) võis teha Joachim Jungermann (u 1561–1591), kes valmistas ja hankis joonistusi oma onu Joachim Camerarius noorema (1534–1598) väljaannetele.

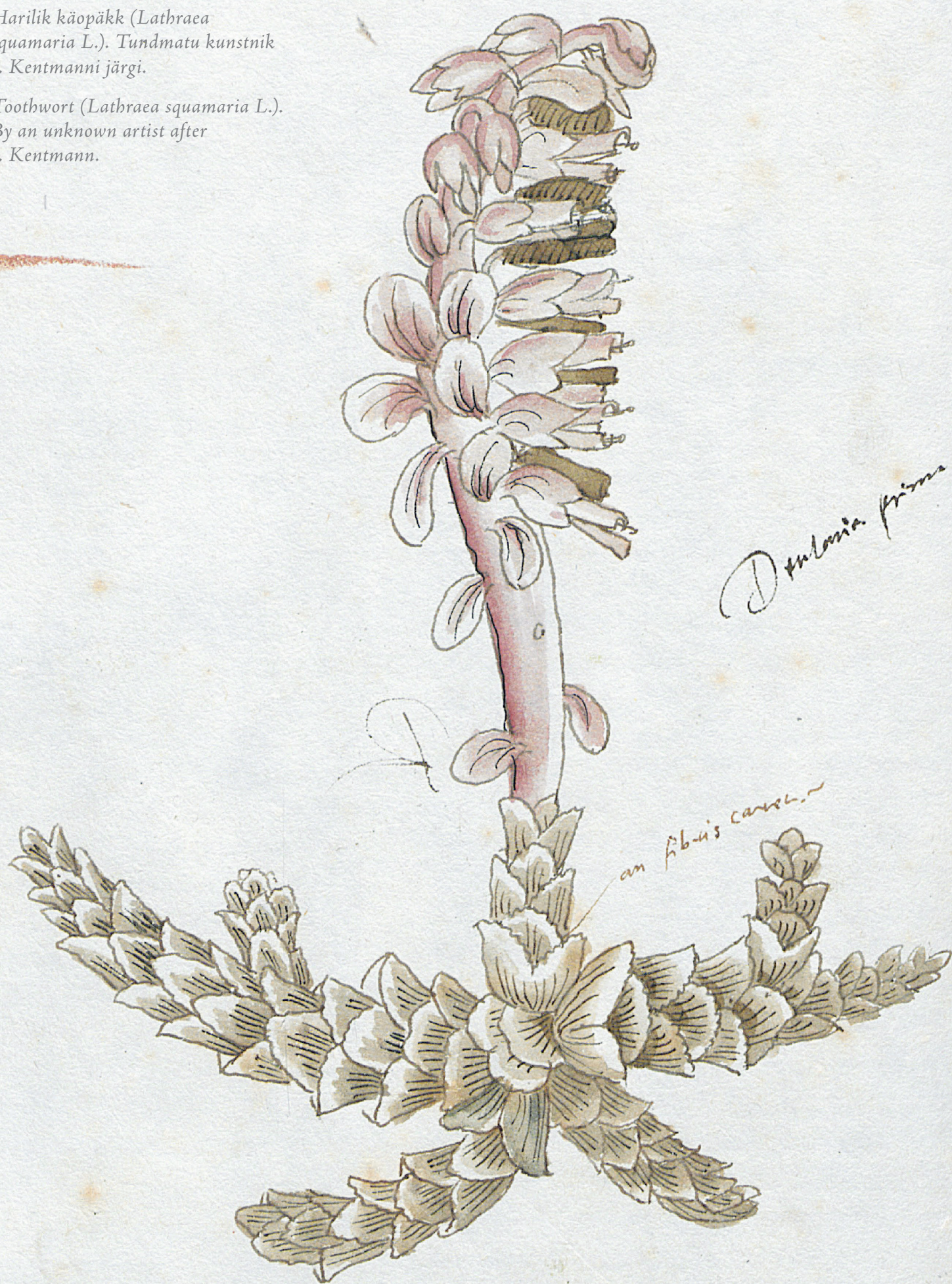
Dragon arum (*Dracunculus vulgaris* Schott).
J. Jungermann(?) after G. Oelinger. C. 1586. Mscr 57, f 19

A flowering plant originating from Greece and Anatolia that loves sunshine and soil rich in nutrients. This perennial with attractive appearance but with unpleasant smell is cultivated as an ornamental plant in both Europe and America today.

Besides medicinal herbs, the Nuremberg pharmacist Georg Oelinger (1487–1557) grew various rare and exotic plants in his garden, which was founded in 1520. He drew plants mostly from nature, and in 1553 in cooperation with a young physician, Samuel Quickelberg (1529–1568), he completed the collection *Magnarum Medicinae partium herbariae et zoographiae imagines* (647 leaves; today in the University Library of Erlangen-Nuremberg), which consisted of watercolours mostly depicting plants in their natural size. The high-quality copy (there is a reference to Oelinger's original on leaf 87) may have been made by Joachim Jungermann (c. 1561–1591), who created and obtained drawings for publications of his uncle, Joachim Camerarius the Younger (1534–1598).

Harilik käopäkk (*Lathraea squamaria* L.). Tundmatu kunstnik J. Kentmanni järgi.

Toothwort (*Lathraea squamaria* L.).
By an unknown artist after J. Kentmann.

D. pulchra prima M.

an fibris cancell.

2016

APRILL / April

Nädal Week	Esmaspäev Monday	Teisipäev Tuesday	Kolmapäev Wednesday	Neljapäev Thursday	Reede Friday	Laupäev Saturday	Pühapäev Sunday
13					I Karjalaskepäev	2	3
14	4	5	6	7	8	9	10
15	11	12	13	14 Künnipäev	15	16	17
16	18	19	20	21	22	23 Veteranipäev; jüripäev	24
17	25 Markusepäev	26	27	28	29	30	

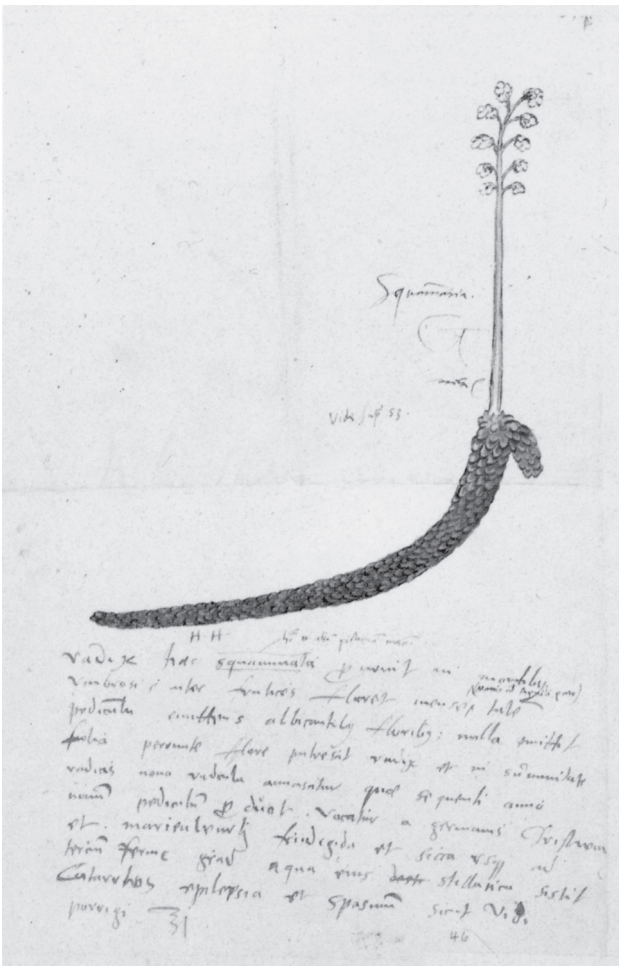
23. aprill – rahvusvaheline raamatu ja roosi päev
23 April – International Day of the Book and the Rose

Märts / March

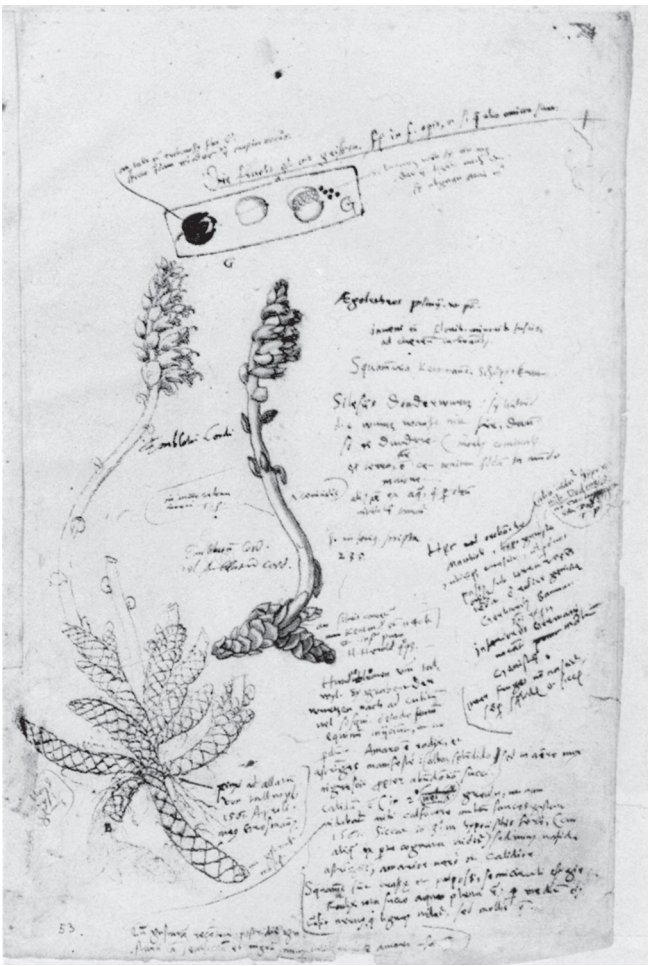
Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
9		1	2	3	4	5	6
10	7	8	9	10	11	12	13
11	14	15	16	17	18	19	20
12	21	22	23	24	25	26	27
13	28	29	30	31			

Mai / May

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
17							1
18	2	3	4	5	6	7	8
19	9	10	11	12	13	14	15
20	16	17	18	19	20	21	22
21	23	24	25	26	27	28	29
22	30	31					

Lathraea squamaria L.: Conradi Gesneri Historia Plantarum [...].
Bd. 2. Dietikon, 1991, lk/p 21 (H. Herold)

Lathraea squamaria L.: Conradi Gesneri Historia Plantarum [...].
Bd. 1. Dietikon, 1987, lk/p 28 (K. Gessner ja/and J. Murer, 1561)

Harilik käopäkk (*Lathraea squamaria* L.). Tundmatu kunstnik J. Kentmanni järgi. U 1555. Mscr 55, f 114v

Omapärane klorofüllita õistaim soomukaliste sugukonnast, kes elutseb parasiidina lehtmetsades leppade ja sarapuude juurtel. Suurema osa aastast kasvab ta maa all ja ilmub nähtavale vaid öitsemise ajaks aprillis-mais. Jämedal lihakal ihuvärvi varrel on soomusjad lehed, maa-alusel varreosal on neid palju rohkem kui maapealsel õisikut kandval. Õied näevad võrreldes lehtedega üsna tavapärased välja.

Ümberjoonistus on tehtud nobeda ja nõrke sulega, kooskõlas Johannes Kentmanni originaaliga *Codex Kentmanus* (viide 2.49). Konrad Gessner püüdis taime määrata varasemate autorite järgi alates Gaius Plinius Secundusest (23/4–79). Veel ühe joonistuse taimest saatis talle Hieronymus Herold. 1561. aasta aprillis toodi Gessnerile Zürichi lähistelt värske taim, keda ta laskis joonistada oma kunstnikul Josef Mureril ja tegi ise samasse täpsed täiendavad sulejoonistused taimest tervikuna ja tema võimsast risoomist. Need joonistused asuvad Konrad Gessneri taimejoonistuste põhikõidetes Erlangen-Nürnbergi ülikooli raamatukogus.

Toothwort (*Lathraea squamaria* L.). By an unknown artist after J. Kentmann. C. 1555. Mscr 55, f 114v

A peculiar flowering plant without chlorophyll from the Orobanchaceae (broomrape) family, which parasitizes the roots of alders and hazels in broadleaf forests most of the year and only comes into sight during its flowering period in April and May. Its thick, fleshy, flesh-coloured stem has scale-like leaves; the underground part of the stem has much more leaves than the part above ground that holds the inflorescence. The flowers look quite common in comparison with the leaves.

The redrawing has been made with a quick and supple pen, in accordance with Johannes Kentmann's original in *Codex Kentmanus* (reference 2.49). Konrad Gessner tried to identify the plant on the basis of earlier authors beginning with Pliny the Elder (23/4–79). Another drawing of the plant was sent to him by Hieronymus Herold. In April 1561, a living plant was brought to Gessner from the vicinity of Zürich; Gessner had it drawn by his artist Josef Murer, and he himself made precise additional pen drawings of the plant as a whole and of its mighty rhizome. These images are in the main volumes of Konrad Gessner's plant drawings in the University Library of Erlangen-Nuremberg.

Näpkiada
Codium p. 47

Kollane nartsiss (*Narcissus pseudonarcissus* L.).
Tundmatu kunstnik
J. Kentmanni järgi,
K. Gessneri lisandused.

Daffodil. By an unknown
artist after J. Kentmann,
with additions by
K. Gessner.

2016

MAI / May

Nädal Week	Esmaspäev Monday	Teisipäev Tuesday	Kolmapäev Wednesday	Neljapäev Thursday	Reede Friday	Laupäev Saturday	Pühapäev Sunday
17							I Kevadpüha; volbripäev
18	2	3	4	5	6	7	8 Emadepäev
19	9 Euroopa päev; kevadine nigulapäev	10	11	12	13	14	15 Esimene nelipüha
20	16 Teine nelipüha	17	18	19	20	21	22
21	23	24 Urbanipäev	25	26	27	30	29
22	30	31					

4.-7. mai – Tartu kirjandusfestival Prima Vista
4-7 May – Tartu literary festival Prima Vista

Aprill / April

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
13					I	2	3
14	4	5	6	7	8	9	10
15	11	12	13	14	15	16	17
16	18	19	20	21	22	23	24
17	25	26	27	28	29	30	

Juuni / June

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
22			I	2	3	4	5
23	6	7	8	9	10	11	12
24	13	14	15	16	17	18	19
25	20	21	22	23	24	25	26
26	27	28	29	30			

Kollane nartsiss (*Narcissus pseudonarcissus* L.).
Tundmatu kunstnik J. Kentmanni järgi, K. Gessneri lisandused. U 1555–1565. Mscr 55, f 135v

Üks looduslikest nartsissiliikidest, kes kasvab Vahemeremaades ning Lääne- ja Kesk-Euroopas mäestikuniitudel, trompetnartsissisortide eellane. Kui taime umbes viissada aastat tagasi laialdasemalt kasvatama hakati, nimetati ta, eristamaks valge õiega poeedinartsissist, valenartsissiks.

Järeloojonistusel on viide Johannes Kentmanni originaalile 2.48. Originaali ümber osavama käega tehtud lisajoonistused, sealhulgas õie läbilõige hoolikalt välja toodud tolmukate ja emakaga, võivad pärineda Gessnerilt endalt, kes eristas juba taimede sugu ja sootunnuseid ja pööras tähelepanu taimemorfoloogia täpsele kujutamisele.

Peale Gessneri märkmete on lehele lisanud andmeid taime kasvatamisest Juura mäestikus ja Inglismaal tema noor sõber, inglise arst ja loodusuurija Thomas Penny (1532–1588/1589).

Daffodil (*Narcissus pseudonarcissus* L.). By an unknown artist after J. Kentmann, with additions by K. Gessner. C. 1555–1565. Mscr 55, f 135v

One of the natural daffodil species that grow in mountain meadows in Mediterranean countries as well as in Western and Central Europe; predecessor of varieties of the trumpet daffodil. As it started to be more widely cultivated about 500 years ago, it was called false daffodil to distinguish it from the white-flowered poet's daffodil.

The copy includes a reference to Johannes Kentmann's original 2.48. The additional drawings around the original, created by a more skilful hand and including a cross-section of the flower with carefully depicted stamens and pistil, may originate from Gessner himself, who distinguished sex and sexual features in plants already and paid attention to the precise depiction of plant morphology.

Besides Gessner's notes, information on the growth of the plant in the Jura Mountains and in England was added to the leaf by Gessner's young friend, the English physician and naturalist Thomas Penny (1532–1588/1589).

2016

JUUNI / June

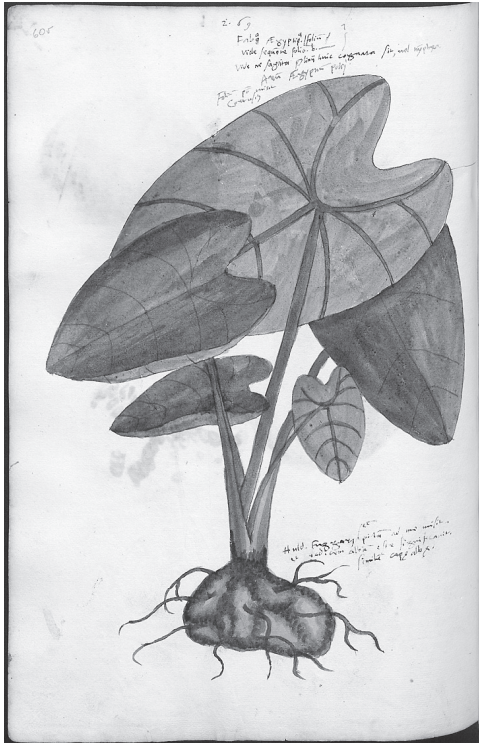
Nädal Week	Esmaspäev Monday	Teisipäev Tuesday	Kolmapäev Wednesday	Neljapäev Thursday	Reede Friday	Laupäev Saturday	Pühapäev Sunday
22			I Lastekaitsepäev	2	3	4 [¶] Eesti lipu päev	5
23	6	7	8	9	10	11	12
24	13	14 [¶] Leinapäev	15	16	17	18	19
25	20 Suvine pööripäev	21	22	23 [¶] Võidupüha	24 [¶] Jaanipäev	25	26
26	27 Seitsme- magajapäev	28	29 Suvine peetripäev	30			

Mai / May

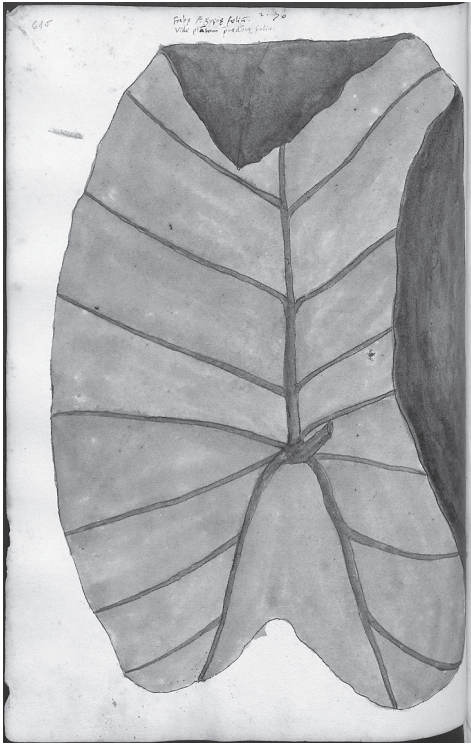
Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
17							1
18	2	3	4	5	6	7	8
19	9	10	11	12	13	14	15
20	16	17	18	19	20	21	22
21	23	24	25	26	27	28	29
22	30	31					

Juuli / July

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
26					1	2	3
27	4	5	6	7	8	9	10
28	11	12	13	14	15	16	17
29	18	19	20	21	22	23	24
30	25	26	27	28	29	30	31

Colocasia esculenta Schott, nom. cons.:
Mscr 55, ff 60v, 61v (tundmatu kunstnik J. Kentmanni järgi / by an unknown artist after J. Kentmann)

Colocasia esculenta Schott, nom. cons.:
Mscr 57, f 71 (J. Jungermann (?) G. Oelingeri järgi / by J. Jungermann (?) after G. Oelinger)

Taro (*Colocasia esculenta* Schott, nom. cons.). K. Gessner (?). U 1561–1565. Mscr 55, f 61

Tärkliserikka mugulja risoomiga troopiline rohhtaim võhaliste sugukonnast arvatakse olevat üks vanemaid kultuurtaimi. Kagu-Aasias tuhandeid aastaid kasvatatud taim oli ka Vahemeremaal tuntud juba enne meie ajaarvamist. Malaisia vihmastelt märgaladelt pärit taro kasvatatakse tänapäeval olulise toidutaimena paljudes Aafrika ja Aasia riikides.

Konrad Gessneri või tema kunstniku uus joonistus taimest on täpsem ja detailrikkam kui varasemad, Johannes Kentmanni joonistuste koopiad samas köites – taimest tervikuna leht 60 pöördel (viide originaalile 2.69) ja taime üksikust lehest leht 61 pöördel (viide 2.70). Eeskujuks olid Gessnerile teiste botaanikute juba trükiis ilmunud pildid, samuti Padova arstilt ja botaanikult Giacomo Antonio Cortusilt (1513–1603) saadud taimeleht. Taime oli varem joonistanud ka Georg Oelinger. Viitega Oelingeri originaalkujutisele lehel 40 on tema taro joonistust kopeerinud arvatavalt Joachim Jungermann (Mscr 57, leht 71).

Taro (*Colocasia esculenta* Schott, nom. cons.). Drawing by K. Gessner (?). C. 1561–1565. Mscr 55, f 61

This tropical herb with tuberous, starchy rhizomes from the Araceae family is thought to be one of the oldest cultivated plants. The plant has been grown in Southeast Asia for thousands of years and was also known in Mediterranean countries before our era already. It originates from the rainy wetlands of Malaysia and is used today as an important food plant in many African and Asian countries.

The new drawing of the plant by Konrad Gessner or his artist is more precise and more detailed than the earlier ones – the copies of Johannes Kentmann's drawings in the same volume: the drawing of the whole plant on f 60v (reference to the original 2.69), and the drawing of its leaf on f 61v (reference 2.70). Gessner used published images by other botanists as well as the plant leaf received from the Padua physician and botanist Giacomo Antonio Cortusi (1513–1603) as his examples. The plant had also been drawn earlier by Georg Oelinger. With reference to Oelinger's original image on f 40, his drawing of the taro has probably been copied by Joachim Jungermann (Mscr 57, f 71).

Harilik mürkputk (*Cicuta virosa* L.). Tundmatu kunstnik J. Kentmanni järgi, K. Gessneri täiendav joonistus.

Mackenzie's water hemlock. By an unknown artist after J. Kentmann, additional drawing by K. Gessner.

2016

JUULI / July

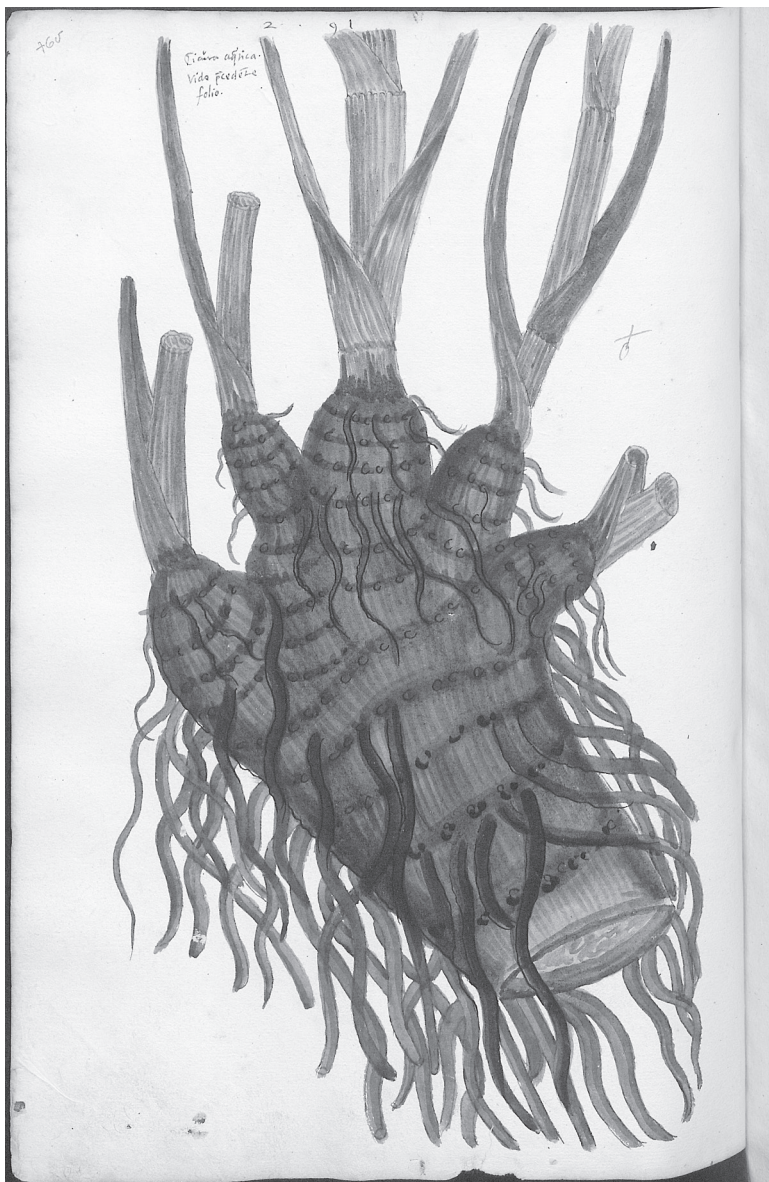
Nädal Week	Esmaspäev Monday	Teisipäev Tuesday	Kolmapäev Wednesday	Neljapäev Thursday	Reede Friday	Laupäev Saturday	Pühapäev Sunday
26					I	2 Heinamaarjapäev	3
27	4	5	6	7	8	9	10 Seitsmevennapäev
28	11	12	13 Mareta- ehk karusepäev	14	15	16	17
29	18	19	20	21	22 Madlipäev	23	24
30	25 Jaagupipäev	26 Annepäev	27	28	29 Olevipäev	30	31

Juuni / June

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
22			1	2	3	4	5
23	6	7	8	9	10	11	12
24	13	14	15	16	17	18	19
25	20	21	22	23	24	25	26
26	27	28	29	30			

August / August

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
31	1	2	3	4	5	6	7
32	8	9	10	11	12	13	14
33	15	16	17	18	19	20	21
34	22	23	24	25	26	27	28
35	29	30	31				

Cicuta virosa L.:
Mscr 55, f 76v (tundmatu kunstnik J. Kentmanni järgi / by an unknown artist after J. Kentmann)

Harilik mürkputk (*Cicuta virosa* L.). Tundmatu kunstnik J. Kentmanni järgi, K. Gessneri täiendav joonistus. U 1555–1565. Mscr 55, f 75v

Põhjapoolkera parasvöötmes veekogude kallastel ning mujal niisketes kasvukohtades sagedasti esinev mitmeaastane rohuttaim. Üleni surmavalt mürgine, kõige ohtlikum on sellerile või pastinaagile sarnanev maa-alune risoom ja juured.

Rõhutatult on välja joonistatud taime kindel määramistunnus – jäme kambriline risoom pikilõikes. Viited lehe ülaserval 2.92 ja 2.93 juhivad originaaljoonistustele *Codex Kentmanuses*. Esialgse kujutise taha on Konrad Gessner joonistanud selle putke ühe varre uuesti, kujutades õrnalt, kuid täpse joonega taime pikliküstjaid, teravalt saagja servaga kaheli- ja kolmelisulgjaid lehti.

Mackenzie's water hemlock (*Cicuta virosa* L.). By an unknown artist after J. Kentmann, additional drawing by K. Gessner. C. 1555–1565. Mscr 55, f 75v

A perennial herb frequently occurring on the banks of water bodies and in other moist places in the temperate zone of the northern hemisphere. The entire plant is lethally toxic, the most dangerous parts being its underground rhizome, which resembles celery or parsnip, and its roots.

The feature by which the plant can be identified with certainty – the thick, chambered rhizome in longitudinal section – has been drawn with particular clarity. The references 2.92 and 2.93 at the top of the leaf are to the original drawings in *Codex Kentmanus*. To the background, Konrad Gessner has drawn gently but with precise lines one branch of this shrub once more, correctly depicting its oblong-lanceolate, bipinnate and tripinnate leaves with sharply serrated edges.

Hundihammas *Astragalus tragacantha* (L.).
K. Gessneri joonistus
Milkvetch *Astragalus tragacantha* (L.). By K. Gessner.

2016

AUGUST / August

Nädal Week	Esmaspäev Monday	Teisipäev Tuesday	Kolmapäev Wednesday	Neljapäev Thursday	Reede Friday	Laupäev Saturday	Pühapäev Sunday
31	1	2	3	4	5	6	7
32	8	9	10 <i>Lauritsapäev</i>	11	12	13	14
33	15 <i>Rukkimaarjapäev</i>	16	17	18	19	20 [†] <i>Taasiseseisvumispäev</i>	21
34	22	23	24 <i>Pärtlipäev</i>	25	26	27	28
35	29	30	31				

28. august – Tartu ülikooli raamatukogu esimese direktori professor Johann Karl Simon Morgensterni (1770–1852) 246. sünniaastapäev
28 August – 246th birthday of Professor Johann Karl Simon Morgenstern (1770–1852), the first director of Tartu University Library

29. august – Tartu Ülikooli 2016/2017. õppeaasta avaaktus
29 August – opening ceremony of the academic year 2016/2017 at the University of Tartu

Juuli / July

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
26					1	2	3
27	4	5	6	7	8	9	10
28	11	12	13	14	15	16	17
29	18	19	20	21	22	23	24
30	25	26	27	28	29	30	31

September / September

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
35				1	2	3	4
36	5	6	7	8	9	10	11
37	12	13	14	15	16	17	18
38	19	20	21	22	23	24	25
39	26	27	28	29	30		

Astragalus tragacantha L.: Mscr 55, f 112v (tundmatu kunstnik J. Kentmanni järgi / by an unknown artist after J. Kentmann); f 113 (K. Gessner)

Hundihammas *Astragalus tragacantha* (L.).
K. Gessner. Mitte hiljem kui 1565. Mscr 55, f 113

Üks kitsa levialaga liik väga vormi- ja liigirikkast hundihamba perekonnast. Põhja-Hispaanias, Lõuna-Prantsusmaal, Portugalis ja Vahemere saartel rannikupiirkondades leiduv liblikõieline on iseloomulike väikeste lehtede ja pikkade asteldeg puitunud varrel, kasvab liivasel ja kivisel pinnal ning moodustab tihedaid padjandeid.

Osaliselt koloreeritud joonistus on tehtud väga tähelepaneliku silma ja hea käega. Esile on toodud detailid, mis J. Kentmanni järgi tehtud algsel joonistusel (leht 112 pöördel) puuduvad või on ebaselged: paarissulgja lehe ogajas tipp, lehtede ja astelde tihe paiknemine varrel, astla alusel olev soomusjas leheke ning varre tipus paiknev õitekogum. Eraldi on antud üksikvaated õiest ja lühikesest karvasest kaunast. Kõites järjestikku asetseva algse ja uue joonistuse kokkukuulumisele osutas Gessner ühendava joonega.

Milkvetch *Astragalus tragacantha* (L.). By K. Gessner. Not later than 1565. Mscr 55, f 113

A species spread in a limited area from the genus *Astragalus*, which is very rich in forms and species. This papilionaceous plant, which grows in coastal areas in Northern Spain, Southern France, Portugal, and Mediterranean islands, has characteristic small leaves and long spines attached to a ligneous stem. It grows in sandy and stony soil and forms thick pads.

The partly coloured drawing has been made with a very attentive eye and skilful hand. The details missing from or indistinct in the original drawing made after J. Kentmann (f 112 verso) have been brought into prominence: the spiniform tip of the paripinnate leaf, the compact location of the leaves and spines on the stem, the scale-like leaflet at the base of the spine, and the inflorescence at the top of the stem. There are separate images of the flower and the short, hairy pod. With a connecting line, Gessner has indicated that the original and the new drawing, which are placed successively in the volume, belong together.

2016

SEPTEMBER / September

Nädal Week	Esmaspäev Monday	Teisipäev Tuesday	Kolmapäev Wednesday	Neljapäev Thursday	Reede Friday	Laupäev Saturday	Pühapäev Sunday
35				I Teadmistepäev; ülemaailmne rahupäev	2	3	4
36	5	6	7	8 Ussimaarjapäev	9	10	11 Vanavanemate päev
37	12	13	14	15	16	17	18
38	19	20	21 Sügisene madisepäev	22 Vastupanuvõitluse päev; sügisene pööripäev	23	24	25
39	26	27	28	29 Mihklipäev	30		

29. september – Tartu ülikooli mälestuspäev Raadi kalmistul
29 September – commemoration day of the University of Tartu at Raadi cemetery

August / August								Oktoober / October							
Ndl	E	T	K	N	R	L	P	Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
31	1	2	3	4	5	6	7	39						1	2
32	8	9	10	11	12	13	14	40	3	4	5	6	7	8	9
33	15	16	17	18	19	20	21	41	10	11	12	13	14	15	16
34	22	23	24	25	26	27	28	42	17	18	19	20	21	22	23
35	29	30	31					43	24	25	26	27	28	29	30
								44	31						

Kahkjäs käoking (*Aconitum anthora* L.).
Tundmatu kunstnik. Mitte hiljem kui 1565.
Mscr 57, f 7.

Mitmeaastane rohttaim Euroopa mägi-aladelt. Tulikaliste sugukonda kuuluvast liigirikkast perekonnast leidub Euroopas tosinkond liiki, mida suure varieeruvuse tõttu pole lihtne eristada. Käokingad on levinud ilutaimed, kelle mürgisus on tuntud juba aastatuhandeid.

Gessneri kogus olid olemas joonistused nii kollase- kui sini-seõielistest käokingadest ja sinine käoking (*Aconitum napellus* L.) kasvas ka tema aias. Kõik köites Mscr 57 leiduvad käokinga kujutised on üsna heal tasemel joonistused – kahkja käokinga puhul on näha õite ümar kuju, sinakad lehed ja muguljas juur – aga ilmselt polnud need Gessneri silmis siiski piisavalt täiuslikud, sest ta on teinud lisandusi ja joonistanud neid ümber. Antud pildil Gessneri lisandused puuduvad. Materjaliga töötades on teinud lehele märkmeid Gessneri noored abilised Thomas Penny ja Kaspar Wolf (1532–1601). Viimasele jättiski Gessner edasitöötamiseks oma poolelijäänud käsikirjad, kuid kavandatud suurteose *Historia stirpiumi* väljaandmine polnud Wolfile jõukohane.

Yellow monkshood (*Aconitum anthora* L.).
By an unknown artist. Not later than 1565.
Mscr 57, f 7.

A perennial herb from mountainous areas of Europe. Of the genus rich in species belonging to the family Ranunculaceae, about a dozen species occur in Europe. It is not easy to distinguish between these since they vary to a large degree. Aconites are widely spread as ornamental plants and have been known for their toxicity for thousands of years.

Gessner's collection contained drawings of both the yellow monkshood and the Venus' chariot, and the Venus' chariot (*Aconitum napellus* L.) also grew in his garden. All the drawings of the aconite in the volume of plant drawings with the call number Mscr 57 are quite high-quality: in the yellow monkshood, the round shape of the flowers, the bluish leaves, and the tuberous root can be seen. Gessner probably did not consider the drawings sufficiently precise and perfect, however, since he has made additions and redrawings. This particular drawing has no additions by Gessner. While working with the drawings, notes were taken onto the leaves by Gessner's young assistants Thomas Penny and Kaspar Wolf (1532–1601). It was Kaspar Wolf to whom Gessner left his uncompleted manuscripts and collected plant drawings so that he could continue work on these, but it was beyond Wolf's ability to publish the planned masterpiece *Historia stirpium*.

Aconitum napellus L. :
Mscr 57, f 5 (tundmatu kunstnik ja K. Gessner / by an unknown artist and K. Gessner)

Maapirn
(*Helianthus tuberosus* L.).
J. Jungermanni(?) joonistus.
Jerusalem artichoke.
By J. Jungermann(?).

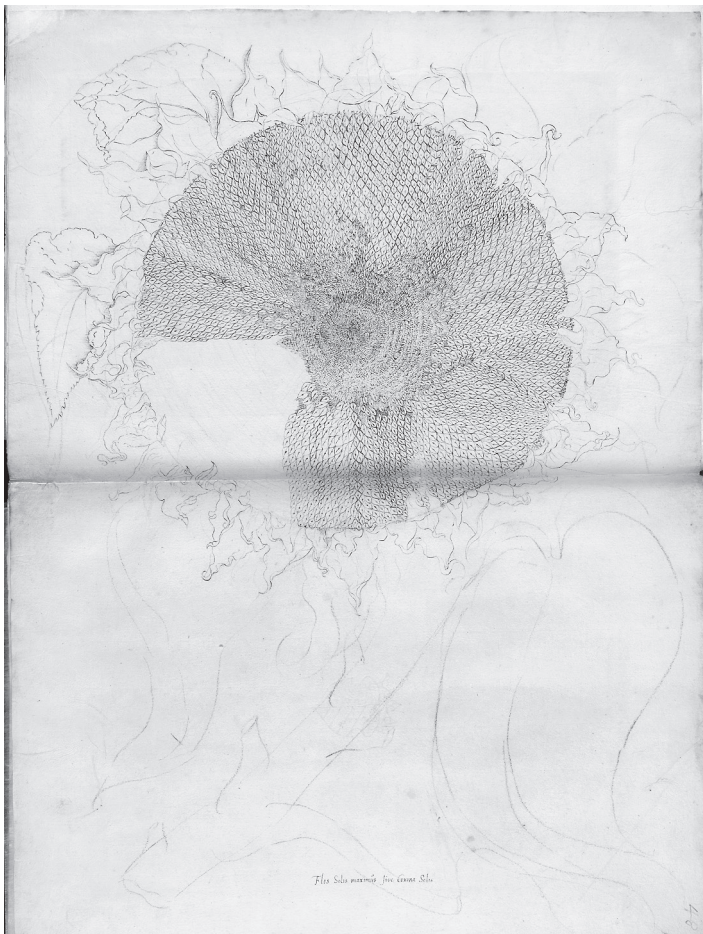
2016

OKTOOBER / October

Nädal Week	Esmaspäev Monday	Teisipäev Tuesday	Kolmapäev Wednesday	Neljapäev Thursday	Reede Friday	Laupäev Saturday	Pühapäev Sunday
39						I	2
40	3	4	5 Õpetajate päev	6	7	8	9
41	10	11	12	13	14 Kolletamispäev	15	16 Hõimupäev
42	17	18 Luukapäev	19	20	21	22	23 Üleminek talveajale
43	24	25	26	27	28 Simunapäev	29	30
44	31						

25. oktoober – Academia Gustaviana 384
25 October – Academia Gustaviana 384

September / September								November / November							
Ndl	E	T	K	N	R	L	P	Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
35				1	2	3	4	44		1	2	3	4	5	6
36	5	6	7	8	9	10	11	45	7	8	9	10	11	12	13
37	12	13	14	15	16	17	18	46	14	15	16	17	18	19	20
38	19	20	21	22	23	24	25	47	21	22	23	24	25	26	27
39	26	27	28	29	30			48	28	29	30				

Helianthus annuus L.:
Mscr 57, f 48 (J. Jungermann (?))

Helianthus xmultiflorus L.:
Mscr 57, f 60 (J. Jungermann (?))

Maapirn ehk mugul-päevalill ehk topinambur (*Helianthus tuberosus* L.). J. Jungermann(?). 1580. a-d. Mscr 57, f 51

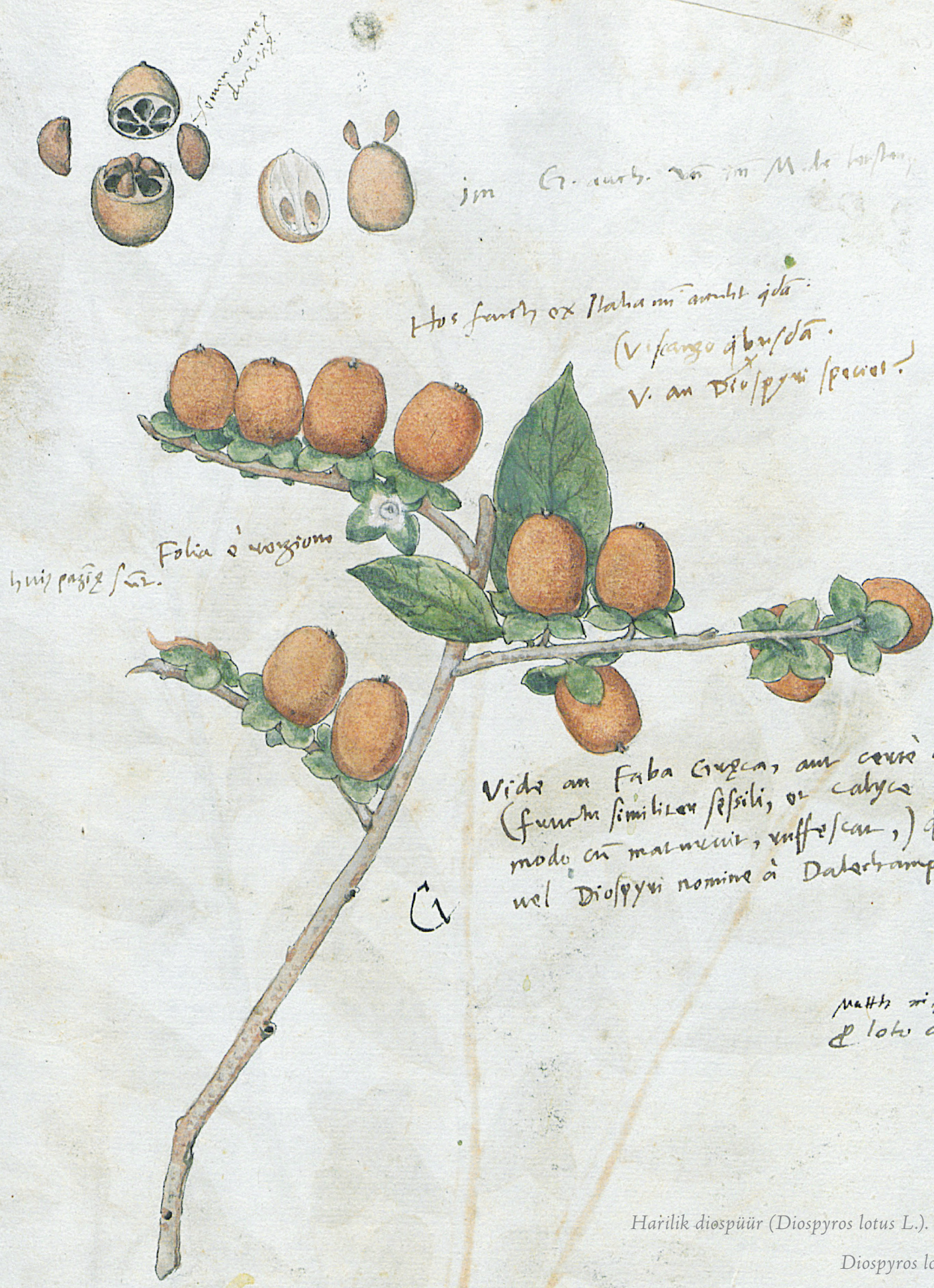
Põhja-Ameerikast 16. sajandil Euroopasse jõudnud korvõeline, kelle maa-alused võsundid moodustavad süsivesikuterikkaid mugulaid. Seda kõrgekasvulist kollaste õisikutega püsikut kasvatatakse nii toidutaimena kui ka aedades ilu pärast.

Tol ajal uudest päevalillest on köites Mscr 57 mitu suureformaadilist joonistust, peale maapirni veel paljuõeline päevalill (*Helianthus xmultiflorus* L.) lehel 60 ja sulega peenelt välja joonistatud hariliku päevalille (*Helianthus annuus* L.) ülisuur seemnistega õisik lehel 48. Heal tasemel joonistused võivad olla Joachim Jungermanni tööd oma onu Joachim Camerarius noorema väljaannetele.

Jerusalem artichoke (sunroot, topinambour) (*Helianthus tuberosus* L.). By J. Jungermann(?). 1580s. Mscr 57, f 51

A composite that reached Europe from North America in the 16th century. Its underground runners form tubers rich in carbohydrates. This tall perennial with yellow inflorescences is cultivated both as a food plant and as an ornamental garden plant.

The volume with the call number Mscr 57 includes several large-sized drawings of this sunflower, which was new at that time. These include a manyflower sunflower (*Helianthus xmultiflorus* L.) on leaf 60, and an extremely large inflorescence, with achenes, of the common sunflower (*Helianthus annuus* L.), finely drawn in pencil, on leaf 48. These high-quality drawings may have been made by Joachim Jungermann for publications of his uncle, Joachim Camerarius the Younger.

Härlilik diospüür (Diospyros lotus L.). K. Gessneri joonistus.
Diospyros lotus L. By K. Gessner.

2016 NOVEMBER / November

Nädal Week	Esmaspäev Monday	Teisipäev Tuesday	Kolmapäev Wednesday	Neljapäev Thursday	Reede Friday	Laupäev Saturday	Pühapäev Sunday
44		I Pühakutepäev	2 Hingedepäev	3	4	5	6
45	7	8	9	10 Mardipäev	11	12	13 ¹ Isadepäev
46	14	15	16 Taassünnipäev	17	18 Läti Vabariigi väljakuulutamise päev	19	20
47	21	22	23	24	25 Kadripäev	26 Kodanikupäev	27 Esimene advent
48	28	29	30 Andresepäev				

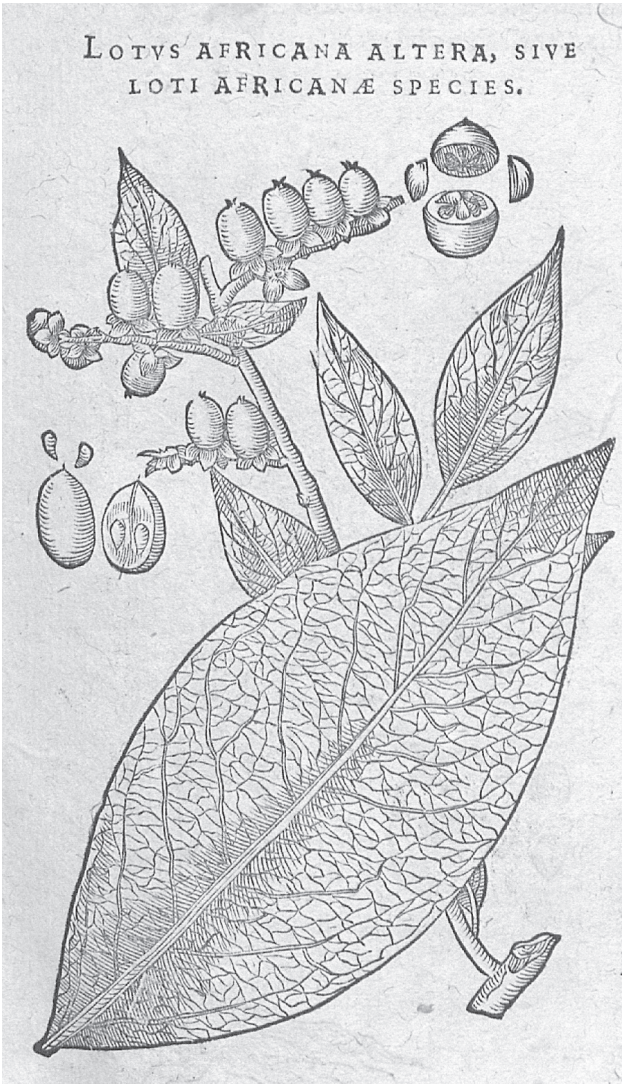
29. november – Tartu Ülikooli Raamatukogu XV kirjepäev
29 November – 15th MARC Record Seminar in Tartu University Library

Oktoober / October							
Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
39						I	2
40	3	4	5	6	7	8	9
41	10	11	12	13	14	15	16
42	17	18	19	20	21	22	23
43	24	25	26	27	28	29	30
44	31						

Detsember / December							
Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
48				I	2	3	4
49	5	6	7	8	9	10	11
50	12	13	14	15	16	17	18
51	19	20	21	22	23	24	25
52	26	27	28	29	30	31	

Diospyros lotus L.: Conradi Gesneri Historia Plantarum [...]. Bd. 2. Dietikon, 1991, lk/p 48 (J. Daléchamps; 1561)

Diospyros lotus L.: P. A. Mattioli, J. Camerarius, F. Calzolari. De plantis epitome utilissima. Frankfurt, 1586, lk/p 157 (puulõige K. Gessneri järgi / woodcut after K. Gessner)

Harilik diospüür (*Diospyros lotus* L.). K. Gessner. U 1561–1565. Mscr 55, f 63

Diospüür ehk eebenipuu on enamjaolt troopikas levinud lehtpuude perekond. Sinna kuulub üle seitsmesaja liigi, neist osa on hinnatud väärispuiduna, osa toitvate ja vitamiinirohkete viljade pärast. Lõuna-Euroopas ja Kaukasuses kasvava hariliku diospüüri vilja tuntakse hurmaa nime all.

1561. aastal oli üks paljudest Konrad Gessneri abilistest, prantsuse arst ja botaanik Jacques Daléchamps (1513–1588) saanud talle ühe joonistuse selle viljapuu noorte viljadega oksast. Johannes Kentmannilt saadud koopiate seas on Gessner ära märkinud eebenipuu viljadeta oksa kujutise (Mscr 55, lehe 62 pöördel) ja joonistanud kõrvale uue pildi eebenipuu- ehk diospüürioksast koos küpsete viljadega. Juurde on ta kirjutanud, et vilja sai ta kelleltki Itaaliast.

Diospyros lotus L. By K. Gessner. C. 1561–1565. Mscr 55, f 63

Diospyros or ebony is a genus of deciduous trees that is mostly spread in tropical regions. It includes more than 700 species; some of these are valued as precious wood, whereas some are appreciated for their nourishing fruits rich in vitamins. The fruit of the *Diospyros lotus*, which grows in Southern Europe and in the Caucasus, is known as the date plum.

In 1561, one of Konrad Gessner's many assistants, the French physician and botanist Jacques Daléchamps (1513–1588), sent him a drawing of a branch of this fruit tree with young fruit. Among the copies received from Johannes Kentmann, Gessner has identified it with the image of a fruitless branch of ebony (Mscr 55, f 62v), and has drawn next to it a new image of a branch of diospyros or ebony with ripe fruit. Near the image, he has written that had received the fruit from someone in Italy.

2016DETSEMBER / December

Nädal Week	Esmaspäev Monday	Teisipäev Tuesday	Kolmapäev Wednesday	Neljapäev Thursday	Reede Friday	Laupäev Saturday	Pühapäev Sunday
48				I	2	3	4 Teine advent;
49	5	6 Talvine nigulapäev	7	8	9	10	II Kolmas advent
50	12	13 Luutsinapäev	14	15	16	17	18 Neljas advent
51	19	20	21 Toomapäev; talvine pööripäev	22	23	24 Joululaupäev	25 Esimene jõulupüha
52	26 Teine jõulupüha	27	28 Süüतालastepäev	29	30	31 Vana-aasta	

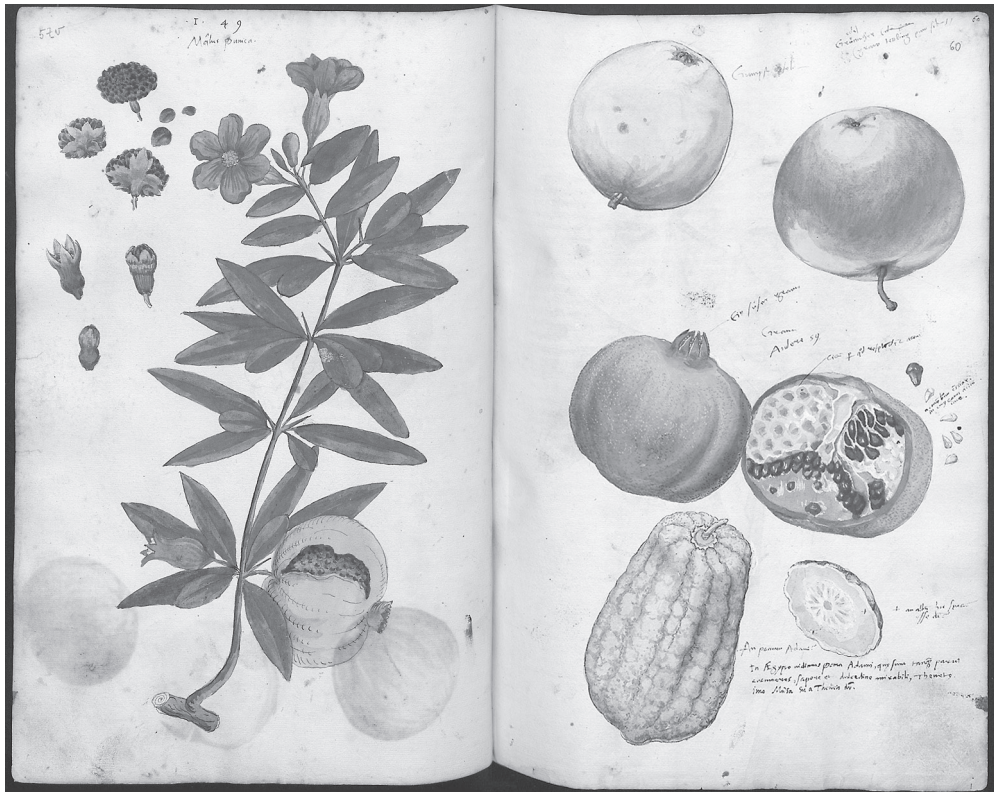
1. detsember – rahvusülikooli 97. aastapäev, audoktorite promoveerimine
1 December – 97th anniversary of Estonian national university, promotion of honorary doctors

November / November							
Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
44		1	2	3	4	5	6
45	7	8	9	10	11	12	13
46	14	15	16	17	18	19	20
47	21	22	23	24	25	26	27
48	28	29	30				

Jaanuar / January							
Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
52							I
1	2	3	4	5	6	7	8
2	9	10	11	12	13	14	15
3	16	17	18	19	20	21	22
4	23	24	25	26	27	28	29
5	30	31					

Citrus sinensis (L.) Osbeck: Mscr 55, f 56v (tundmatu kunstnik ja K. Gessner / by an unknown artist and K. Gessner)

Punica L.: Mscr 55, f 57v (tundmatu kunstnik J. Kentmanni järgi / by an unknown artist after J. Kentmann); Mscr 55, f 58 (K. Gessner)

Pirnid ja sidrunid. K. Gessner. 1563–1564. Mscr 55, f 55v ja f 56.

Johannes Kentmannilt saadud koopiajoonistuste seas on mitu pilti subtroopiliste viljapuude okstest koos viljadega – sidrunipuu (*Citrus ×limon* (L.) Burm.f.) oks leht 55 pöördel, apelsinipuu (*Citrus sinensis* (L.) Osbeck) oks leht 56 pöördel, granaatõunapuu (*Punica* L.) oks leht 57 pöördel ja teisi. Ka neid on Konrad Gessner mõneti täiendanud, et anda õitest või viljadest täpsem pilt. Viljade tundmaõppimisel vaatles ja joonistas Gessner erinevaid sorte väliselt ja kujutas ka nende iseloomulikku rist- või pikilõiget. Selliseid üksikasjalikke joonistusi puuviljadest on Gessner teinud kuue koopiajoonistuse tagaküljele (lehed 55–60). Kalendripildi vasakul poolel on näha, kuidas Gessner on lisanud oma joonistuse algse kujutise kõrvale.

Pears and lemons. By K. Gessner. 1563–1564. Mscr 55, f 55v, f 56

The copied drawings received from Johannes Kentmann include several images of branches of subtropical fruit trees with fruits: a lemon tree (*Citrus ×limon* (L.) Burm. f.) on leaf 55 verso, an orange tree (*Citrus sinensis* (L.) Osbeck) on leaf 56 verso, a pomegranate tree (*Punica* L.) on leaf 57 verso, etc. These too have been supplemented to some extent by Konrad Gessner to provide more precise images of the flowers or fruits. While getting to know the fruits, Gessner observed and drew different varieties outwardly, and he also depicted their characteristic cross section or longitudinal section. Gessner has made such high-quality drawings of fruits on verso of six copied drawings (ff 55–60). The calendar picture shows on the left how Gessner has added his own drawing next to the original image.

Tseiloni kaneelipuu
(Cinnamomum verum
Presl.). Tundmatu kunstnik
G. Oelingeri järgi.

Cinnamomum sive

Canela Zeilanica

Cinnamon tree.
Drawing by an unknown
artist after G. Oelinger.

G. Oelingeri illustratio
p. 52.

2017

Jaanuvar / January

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
52							1
1	2	3	4	5	6	7	8
2	9	10	11	12	13	14	15
3	16	17	18	19	20	21	22
4	23	24	25	26	27	28	29
5	30	31					

Veebruar / February

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
5			1	2	3	4	5
6	6	7	8	9	10	11	12
7	13	14	15	16	17	18	19
8	20	21	22	23	24	25	26
9	27	28					

Märts / March

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
9			1	2	3	4	5
10	6	7	8	9	10	11	12
11	13	14	15	17	18	19	19
12	20	21	22	23	24	25	26
13	27	28	29	30	31		

Aprill / April

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
13						1	2
14	3	4	5	6	7	8	9
15	10	11	12	13	14	15	16
16	17	18	19	20	21	22	23
17	24	25	26	27	28	29	30

Mai / May

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
18	1	2	3	4	5	6	7
19	8	9	10	11	12	13	14
20	15	16	17	18	19	20	21
21	22	23	24	25	26	27	28
22	29	30	31				

Juuni / June

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
22				1	2	3	4
23	5	6	7	8	9	10	11
24	12	13	14	15	16	17	18
25	19	20	21	22	23	24	25
26	26	27	28	29	30		

Juuli / July

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
26						1	2
27	3	4	5	6	7	8	9
28	10	11	12	13	14	15	16
29	17	18	19	20	21	22	23
30	24	25	26	27	28	29	30
31	31						

August / August

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
31		1	2	3	4	5	6
32	7	8	9	10	11	12	13
33	14	15	16	17	18	19	20
34	21	22	23	24	25	26	27
35	28	29	30	31			

September / September

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
35					1	2	3
36	4	5	6	7	8	9	10
37	11	12	13	14	15	16	17
38	18	19	20	21	22	23	24
39	25	26	27	28	29	30	

Oktoober / October

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
39							1
40	2	3	4	5	6	7	8
41	9	10	11	12	13	14	15
42	16	17	18	19	20	21	22
43	23	24	25	26	27	28	29
44	30	31					

November / November

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
44			1	2	3	4	5
45	6	7	8	9	10	11	12
46	13	14	15	16	17	18	19
47	20	21	22	23	24	25	26
48	27	28	29	30			

Detsember / December

Ndl	E	T	K	N	R	L	P
W	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
48					1	2	3
49	4	5	6	7	8	9	10
50	11	12	13	14	15	16	17
51	18	19	20	21	22	23	24
52	25	26	27	28	29	30	31

Tseiloni kaneelipuu (*Cinnamomum verum* Presl.).
Tundmatu kunstnik G. Oelingeri järgi. 1580. a-d.
Mscr 57, f 52

Väike tihedakasvuline igihaljas lehtpuu loorberiliste sugukonnast, kelle algkoduks on Sri Lanka. Tänapäeval kasvatatakse teda ka Indoneesia, Egiptuse, Brasiilia jt maade istandustes. Vihmaperioodil korjatud puukoorest tehakse kaneelikange.

Kõide Mscr 57 sisaldab kokku 34 Nürnbergi apteekri Georg Oelingeri taimejoonistuste koopiat. Pildil on viide originaalile tema kogumikus lehel 6. Osadele taimejoonistustele on Oelinger lisanud fantaasiarikka loodustausta – puud on asetatud maastikku, neil hüplevad ahvid, istuvad papagoid ja teised linnukesed. Need on meeolukad lisandid, kuid esitatud proportsioonides enamasti eksitavad, nagu ka pildil näha olevad ahv ja papagoi.

Cinnamon tree (*Cinnamomum verum* Presl.).
Drawing by an unknown artist after G. Oelinger. 1580s.
Mscr 57, f 52

A small thick evergreen broadleaved tree of the Lauraceae family originating from Sri Lanka. Today, it is also cultivated in the plantations of Indonesia, Egypt, Brazil, and other countries. Of the bark gathered in the rainy season, cinnamon bars are made.

The volume with the call number Mscr 57 contains altogether 34 copies of plant drawings made after the plant drawings by the Nuremberg pharmacist Georg Oelinger. The image contains a reference to the original located on leaf 6 in Oelinger's collection. To some of his plant drawings, Oelinger has added a fanciful natural background: the trees have been depicted in landscape, monkeys are jumping and parrots and other birdies sitting on the trees. These are impressive additions, but their proportions are usually misleading, as in the case of the monkey and the parrot in the picture.

Esikaanel: India kanna (*Canna indica* L.). A. Occo(?)
joonistus. Mitte hiljem kui 1565. Mscr 57, f 14.

Kuni kahemeetrine silmatorkavate õite ja tärkliiserikka risoomiga mitmeaastane rohhtaim on selle Lõuna- ja Kesk-Ameerika päritolu taimeperekonna esimene Euroopasse toodud liik. Tänapäeval kasvatatakse kannat troopilistes regioonides ka toidu- ja kiudtaimena, aga tänu ligikaudu kaheaja-aastasele aretustööle on ta enim tuntud kui paljude sortidega imposantne ilutaim.

Konrad Gessner sai joonistuse tol ajal uudsest taimest oma healt abiliselt, Augsburgi arstilt Adolph Occolt (1524–1606). Tugevakasvulise taime on kunstnik edastanud loomulikus suuruses, mistõttu tuli pilt paigutada kahele lehele mõõtudega 56 × 40 cm. Teadaolevalt hakkas kanna Euroopas levima 1570. aastatel, seega võib sinne joonistus olla üks varasemaid.

On the front cover: Indian shot (*Canna indica* L.). Drawing by A. Occo(?). Not later than 1565. Mscr 57, f 14.

A perennial herb with conspicuous flowers and a starchy rhizome that can grow up to two metres tall. It is the first species of this plant genus of Southern and Central American origin that has been introduced to Europe. Today, the Indian shot is cultivated in tropical regions as a food and fibre plant as well, but thanks to the breeding of nearly two hundred years, it is best known as an imposing ornamental plant with many varieties.

Konrad Gessner received the drawing of this plant, which was new at that time, from his good assistant, the Augsburg physician Adolph Occo (1524–1606). The artist has depicted the strong plant in its natural size, therefore the image has been accommodated on two leaves of 56 × 40 cm. As far as is known, the spread of the Indian shot in Europe started in the 1570s, so this particular drawing may be one of the earliest ones.

Koostanud Mare Rand, Eve Valper • Kujundanud Eve Valper •
Toimetanud Malle Ermel, Rein Saukas • Tõlkinud Sulo Lembinen •
Digikoopiad Liisi Tõnisson • Produtsent Ilona Smuškina
W. Struve 1, 50091 Tartu •
Telefon (+372) 737 5702 • Faks (+372) 737 5701 •
E-post library@utlib.ee • www.utlib.ee

Compiled by Mare Rand and Eve Valper • Design by Eve Valper •
Edited by Malle Ermel and Rein Saukas • Translated by Sulo Lembinen •
Digital copies by Liisi Tõnisson • Produced by Ilona Smushkina
W. Struve 1, 50091 Tartu •
Phone +372 737 5702 • Fax +372 737 5701 •
E-mail library@utlib.ee • www.utlib.ee